Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Asiantuntijalausunto

25.9.2024

VN/1/2024
VN/1/2024-TEM-92

Eduskunta
Hallintovaliokunta

Viite: Hallintovaliokunta 1.10.2024

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (VNS 3/2024 vp)

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriön asiantuntijalausuntoa asiasta: Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (VNS 3/2024 vp). Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa asiasta seuraavaa:

Valtioneuvosto hyväksyi 20.6.2024 esityksen ulko- ja turvallisuuspoliittiseksi selonteoksi. Valtioneuvosto linjaa selonteossa, että Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeimpänä päämääränä on turvata Suomen itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, estää Suomen joutuminen sotilaalliseen konfliktiin ja taata suomalaisten turvallisuus ja hyvinvointi. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu arvopohjaiseen realismiin. Suomi pitää kiinni itselleen tärkeistä ja keskeisistä arvoista, kuten demokratiasta, oikeusvaltioperiaatteesta, kansainvälisestä oikeudesta ja ihmisoikeuksista, rauhasta, tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta.

Työ- ja elinkeinoministeriö yhtyy selonteon analyysiin ja arvioon Suomeen kohdistuvista merkittävimmistä ulko- ja turvallisuuspoliittisista haasteista. Selonteon lähtökohdaksi on otettu laaja ulko- ja turvallisuuspolitiikan määrittely, joka kattaa ajallemme tyypillisiä ulko- ja turvallisuuspoliittisia haasteita kuten strateginen kilpailu globaalitaloudessa, taloudellinen turvallisuus, murrosteknologioiden tuomat haasteet, huoltovarmuuskysymykset, kriittisen infrastruktuurin turvaaminen ja työperäiseen maahanmuuttoon liittyvät kysymykset. Näiden asioiden käsittely osana Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa vastaa työ- ja elinkeinoministeriön näkemystä tilanteesta ja laaja määrittely toimii hyvänä perustana Suomen tavoitteiden ja toimenpiteiden suunnittelemiseksi ongelmiin vastaamiseksi.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon valmisteluprosessissa työ- ja elinkeinoministeriö on korostanut edellä mainittujen aiheiden kasvavaa merkitystä ja korostanut seuraavia asioita (kilpailukyky, teknologiakilpailu ja murrosteknologiat, huoltovarmuus ja resilienssi, kumppanuudet ja Kiina yhteistyö):

- Suomen strategista kilpailukykyä sekä EU:n sisäisesti että globaalisti. Tässä suhteessa Suomelle erityisen ongelmallisia ovat markkinoiden tasavertaista pelikenttää haastavat ja kilpailun vääristymiseen johtavat massiiviset valtiontuet. Suomi ei kykene kilpailemaan julkisin varoin tuettujen investointien ja tuotannon kasvattamisen kanssa, minkä vuoksi avoimet, kilpailulliset markkinat ja toimivat globaalit tuotanto- ja arvoketjut ovat yhä meidän etumme mukaiset. EU:ssa Suomi on johdonmukaisesti pitänyt esillä, että EU:n strategista kilpailukykyä vahvistetaan markkinalähtöisesti ja EU:n omiin vahvuuksiin perustuen, kuten tutkimuksen ja innovaatioiden hyödyntämiseen ja korkeateknologian hyödyntämiseen. Kilpailukyvyn edistämiseksi tulee panostaa suotuisaan investointiympäristöön ja ennustettavaan sääntelyyn.

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Työ- ja elinkeinoministeriö				
PL 32 00023 Valtioneuvosto	Aleksanterinkatu 4 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 1606 2160 +358 9 1606 2160	kirjaamo.tem@gov.fi www.tem.fi

- Suomen yhtenä avaintavoitteena on, että eurooppalainen teknologiakyvykkyys varmistetaan huolehtimalla vahvasta TKI-toiminnasta, laatuun ja avoimeen kilpailuun perustuvasta rahoituksesta ja osaajista.

- Kansainvälinen teknologiakilpailu on kiihtynyt merkittävästi viime vuosina uusien murrosteknologioiden kehittymisen myötä, ja se liittyy oleellisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan. Kireä, epätasainen kilpailutilanne haastaa Suomea, mutta Suomella on myös useita vahvuuksia korkean teknologian alalla. Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla korkeateknologiasta yhteistyötä on viime vuosina vahvistettu Yhdysvaltojen kanssa erityisesti kvanttiteknologiassa ja 5G/6G -alalla. On tärkeää, että yhteistyötä voidaan jatkaa Yhdysvaltojen ja muiden EU:n ulkopuolisten, saman mielisten kumppanimaiden kanssa saumattomasti tilanteessa, jossa EU on vahvistamassa omaa strategista autonomiaansa sekä taloudellista turvallisuutta.

- Teknologiakilpailuun liittyvistä turvallisuus ja taloudellisista haasteista huolimatta Kiina on Suomelle yhä tärkeä kauppakumppani ja suomalaisille yrityksille merkittävä tuotantoalusta. Teknologiapolitiikassa suomalaisia yrityksiä haastaa tilanne, jossa ne ovat pakotettuja valitsemaan Kiinan ja läntisten markkinoiden välillä.

- Huoltovarmuuskriittisten meri- ja lentokuljetusten turvaaminen (raaka-aineet, välituotteet, polttoaineet ja valmiit hyödykkeet) on merkittävä turvallisuuskysymys, ja se linkittyy myös Suomen riippuvuuteen ulkomaankaupasta. Työ- ja elinkeinoministeriö on erityisesti pitänyt esillä kriittisen infrastruktuurin valvontaa ja turvaamista, sekä siihen liittyvän resilienssin vahvistamista (erityisesti energia- ja tietoliikenneyhteydet). Kysymys liittyy oleellisesti energiaturvallisuuteen, joka ei nouse esiin selonteossa omana kysymyksenään. Avaruusteknologiaa ei selonteossa käsitellä, mutta se on syytä nostaa esiin osin eurooppalaisena, osin kansainvälisenä kriittisenä infrastruktuurina, johon pääsy ja jonka turvallisuus on syytä varmistaa.

- Näiden lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö on korostanut Naton laajaa ja ulko- ja turvallisuuspoliittisesti olennaista resilienssityötä, joka koskee sotilaallisen puolustuksen ja siviiliyhteiskunnan kannalta kriittisiä toimintoja.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa tuodaan esille yhteiskunnan kriisinsietokyvyn merkitys. Huoltovarmuus on osa yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaista kokonaisturvallisuutta. Huoltovarmuuden näkökulmasta keskeistä on eri toimijoiden (viranomaiset, yksityinen sektori, järjestöt ja kansalaiset) välinen vuorovaikutus paikallisella, alueellisella, kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Suomen huoltovarmuusjärjestelmä luo toimivat puitteet tälle yhteistyölle.

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) mukaan valtioneuvosto asettaa huoltovarmuudelle yleiset tavoitteet. Voimassa oleva valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista (1480/2018) on joulukuulta 2018. Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla tavoitepäätöstä uudistetaan parhaillaan. Suomen turvallisuusympäristön muutos heijastuu myös huoltovarmuustoimintaan. Uudet ja vahvistuneet uhat edellyttävät, että huoltovarmuuden turvaamisen ja varautumisen tasoa arvioidaan.

Valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista määritellään kansallisen huoltovarmuustyön lähtökohdat, periaatteet ja kansalliset tavoitteet, jotta huoltovarmuustoiminta vastaa muuttuneen turvallisuusympäristön vaatimuksia. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että huoltovarmuuden turvaamiseksi tarvitaan nykyistä laajempaa yhteistyötä Ruotsin, muiden Pohjoismaiden ja Itämeren alueen maiden sekä EU:n ja Naton ja niiden jäsenmaiden kanssa. Kahdenvälisellä yhteistyöllä eri valtioiden ja kumppaneiden kanssa voidaan vahvistaa kotimaista huoltovarmuutta.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että huoltovarmuuden kannalta myös kansalaisten valmiuksilla omatoimisuuteen ja omavaraisuuteen sekä toimintakykyyn häiriötilanteissa on oma roolinsa. Omatoiminen varautuminen sekä väestön hyvä turvallisuusosaaminen ovat tärkeä osa varautumista ja huoltovarmuutta, ja ne parantavat yhteiskunnan kriisinsietokykyä. Hyvin toteutunut kotitalouksien varatutuminen vahvistaa itsessään merkittävästi yhteiskunnan kriisinsietokykyä.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että väestön tiedon tarpeisiin vastaamisella on tärkeä osa kriisinkestävyyden vahvistamisessa. Viestinnällä tuodaan varmuutta ja luottamusta viranomaisten toimintaan ja varautumiseen. Viestintää suunniteltaessa on huomioitava kaikkien ikä- ja väestöryhmien saavutettavuus sekä riittävän ajantasainen ja luotettava monikielinen viestintä.

Neuvotteleva virkamies Henri Backman